

ANNO CHRISTI CCLV. S. STEPHANI III.

CARTHAGINENSE CONCILIUM SUB CYPRIANO
QUINTUM, DE BAPTISMO PRIMUM.(Erasm. 1, 12; Pamel. Rigalt. Baluz. LXX; Oxon. Lips. LXX;
Paris. LXXIX; Routh. Rel. Scr. p. 84 et 155.)

PROCEMIUM.

Postquam in Africana ecclesia Agrippino, vel etiam Tertulliano auctore, usus rebaptizandi eos qui ab hæreticis baptizati erant, jam diu antehac frequentatus fuisset, eamque Novatianus, ut saltem hoc modo lapsos, quos immundos esse docebat, per Baptismum ab omni sua immunditia ablutos in Ecclesiam reciperet, æmulatus fuisset; Magnus, homo laicus, occasione Novatianorum, eandem tunc temporis baptizandi formam ac ritum cum Catholicis observantium, dubitavit primus, an ad Ecclesiam revertentes rebaptizari deberent, quos a Novatianis baptizatos esse scirent. Ex episcopis primi reperiuntur fuisse Numidæ, qui de iterando hæreticorum Baptismate ad Cyprianum aliosque episcopos, ad synodum hanc Carthagine coactos, litteras conscripserunt. Prima igitur synodica hac de re consultatio, anno 258^a, Valeriani et Gallieni imperatorum 4, habita hæc est, ut Cypriani Epistola 75. ad Jubaianum ostendit, in qua cum ex Africanis alii, juxta Apostolicam traditionem sentirent non esse rebaptizandos eos qui legitime ab hæreticis baptizati sunt: alii vero contra existimarent, unum Baptismum dumtaxat esse unius Ecclesiæ, ideoque apud hæreticos qui extra Ecclesiam sunt, Baptismum

verum et catholicum esse non posse; hac inquisitione prævia, tandem definitum est, cum unum sit in sancta Ecclesia Baptisma, neminem foris extra Ecclesiam baptizari posse: traditionem Apostolorum male interpretantes, male etiam loquentes universaliter constringentes; addiderunt, ut ex epistola 71 Cypriani ad Quintum constat, illos qui a Catholicis rite baptizari ad hæreticos defecissent, non per Baptismum, sed per solam manuum impositionem recipiendos esse, si ad Ecclesiam redire contendant. Baron. anno Christi 258, num. 17 usque ad 26 inclusive. Quibus omnibus ita constitutis, Januario cæterisque Numidiæ episcopis sententiam ac definitionem hujus synodi, prout ipsi per litteras ad synodum scriptas expetiverant, hac synodica epistola, quam infra ex Cypriano hic subjecimus, significarunt.

CYPRIANUS, LIBERALIS, CALDONIUS, JUNIUS, PRIMUS, CÆCILIVS, POLYCARPUS, NICOMEDES, FELIX, MARRUTIUS, SUCCESSUS, LUCIANUS, HONORATUS, FORTUNATUS, VICTOR, DONATUS, LUCIUS, HERCULANUS, POMPONIVS, DEMETRIUS, QUINTUS, SATURNINUS, MARCUS, ALIVS SATURNINUS, ALIVS DONATUS, ROGATIANUS, SEDATUS, TERTULLUS, HORTENSIVS, ITEM ALIVS SATURNIVS, SATTIVS, JANUARIO, SATURNINO, MAXIMO, VICTORI, ALIO VICTORI, CASSIO, PROCULO, MODIANO, CITTINO, GARGILIO, EUTYCIANO, ALIO GARGILIO, ALIO SATURNINO, NEMESIANO, NAMPULO, ANTONIANO, ROGATIANO, HONORATO FRATRIBUS SALVETÛ.

I. Cùm simul in concilio essemus, fratres charissimi, LECTIONES VARIANTES.

^a Al. 256.^b Sic Rod. 1. Ebor. Lin. NC. 1, 2. Benev. Vet. Impr.

Erasm. Morel. Desunt in Rig.

^c Jubaiano Ebor. Lin. NC. 1. Ben.

VARIORUM NOTÆ.

CONCIL. CARTHAG. V. — Anno CCLV. Hoc Concilium, præeunte Pearsonio in *Annal. Cyprian.* anno 255 post Christum apposuit. Variatur enim de tempore hujus atque cæterarum Cyprianicarum synodorum in *Conciliis impressis*. Cæterum de synodo ipsa ita scribit Cyprianus in initio *Epistolæ ad Quintum*. *Retulit ad me, frater charissime, Lucianus compresbyter noster te desiderasse, ut significarem tibi quid sentiamus de his qui apud hæreticos et schismaticos baptizati videntur. De qua re quid nuper in Concilio plurimi coepiscopi cum compresbyteris qui aderant censuerimus ut scires, ejusdem Epistolæ exemplum tibi misi.* Hæc ille. Postea vero ad Stephanum quoque Romanum et ad Jubaianum eandem hasce synodales misit litteras Cyprianus, una cum ipsa illa ad Quintum epistola, quod quidem constat ex epistolis ad eundem Stephanum et Jubaianum. ROUTH.

Januario. Multum hic inter se discrepant libri veteres. In quibusdam enim hic homo vocatur Jubaianus, Jubaianus, Jubaianus, Juvianus, Jovianus, ut apud Zonaram et Balzamonem. Julianus, Januarius. Ego, cum hæc discrepantia nullus nunc sit momenti, retinui lectionem vulgo receptam. Interim admonendum est inscriptionem hanc esse in codice Thuano: *Incipit ad Jubaianum liber secundus*. In uno meo veteri: *Incipit ad Jubaianum epistola tertia de his ipsis*, id est de lapsis. BALUZ.

1. — Cùm simul in concilio. Græculus interpres, ἐν κοινοβουλίᾳ Epistola hæc in Codice synodico Græcæ Ecclesiæ, concilio Carthaginiensi sub Cypriano habito præfigitur, et quasi illius canon perhibetur; quem episcoporum suffragia, quæ eum tanquam

ἰδουμήματα sive ἐπιχειρήματα, ut ait Zonaras, varie illustrarunt, sequebantur. Balsamo et Zonaras, litteris istis Jubaiano responsum fuisse redditum asserunt, eo quod illius mentionem factam in Cypriani proloquio observassent; quamquam et codices mss. latini plurimi, suffragia hac in re perhibent. Sed perpetui hospites in occidentalium rebus fuerunt orientales, nec quidem rectius epistolam ipsam in Græcum sermonem transtulere, quam de scripti occasione et origine senserunt. Interea vero dicendum, quod siquidem hæc epistola erat synodica, et hæreticorum Baptisma damnabat pariter cum illa synodo quæ sequebatur LXXXVII episcoporum, merito in pandectas conciliorum recipiebatur; et ita ad Orientales, qui diversarum synodorum diversis temporibus habitarum decreta pro ejusdem placitis accipiebant, errore non admodum damnoso, fuerat transmissa. Porro notandum omnes synodos Africanas sub Cypriano, a concilio sexto Generali in Trullo fuisse confirmatas can. 2. FELLUS.

Quod ad canonem attinet concilii Sexti Generalis, verba Patrum sunt, ἐπιστραφύζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἰεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τοῦτ' ἐστὶν τῶν τε ἐν Νικαίᾳ, etc. Deinde post nominata reliquorum conciliorum et Patrum decreta pergunt, sed caute, scribere, εἶτι μὲν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρικῆς χώρας καὶ μαρτυροῦς, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν Συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προσηρμένων προσέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐγράφθησεν. Can. II. Canonibus quoque, qui Apostolici vocantur, 46 et 47, hæreticos denuo bap-

legimus litteras vestras quas ad nos fecistis ^a de iis qui apud hæreticos et schismaticos baptizati videntur, an ad Ecclesiam catholicam, quæ una et vera est, venientes baptizari debeant. De qua re quamquam et ipsi ille veritatem et firmitatem catholicæ regulæ teneatis, tamen quoniam consulendos nos pro communi dilectione existimastis, sententiam

A nostram non novam promimus, sed jampridem ab antecessoribus nostris statutam et a nobis observatam vobiscum pari consensione ^b jungimus (*vid. not.*), censentes scilicet et pro certo tenentes neminem foris baptizari extra Ecclesiam posse, cum sit Baptisma unum in sancta Ecclesia constitutum, et scriptum sit, Domino dicente (*Hier. II, 13*): *Ne dereliquerunt*

LECTIONES VARIANTES.

^a Quas fecistis *Bod. 1. Lam. Thu. Foss. Corb. Vict.*

^b Pari confessione *Corb.*

VARIORUM NOTÆ.

tizandos esse jussum est. Sed rursus tingendi illos quidem hæreticos disciplina, qui in nomine sacre Triadis baptizati essent, neque ante neque post tempus conciliorum horum Africanorum majori parti Ecclesiarum placuit. Testes sunt temporum paulo his conciliis vetustiorum ipse quoque Cyprianus et coepiscopi ejus, qui tot locis consuetudini se adversari latentur. Ait ipse etiam Firmilianus in *Epistola ad Cyprianum suum*: ... *Quod quidem adversus Stephanam vos d'bere Afri potestis, cognita veritate, errorem vos consuetudinis reliquisse*, p. 149. Hoc præsul Cæsareæ Cappadocum; qui statim post gloriatur se suosque Asiaticos veritati et consuetudinem jungere, et consuetudini Romanorum consuetudinem, sed veritatis, opponere; ad initio quidem hoc tenentes quod a Christo et ab Apostolis traditum est. Sed tamen Harduino haud assentiendum videtur, qui S. Hieronymi auctoritate fretus concilium in Africa his Cyprianicis in indices suo conciliorum superinduxit, in quo illi ipsi episcopi (verba Hieronymi sunt adversus Luciferianum, p. 117 ed. Froben.) qui rebaptizandos hæreticos cum eo (Cypriano) statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti novum emisere decretum. Nam, et recte, innotuerunt contra Hieronymum cum multi alii tum Basnagius, *Annal. vol. II, p. 386*, ad Arelatense concilium usque, regnante Constantino M. Afrorum viguisse disciplinam, testem esse ipsam illam synodum, can. viii: *De Africa, quod propria lege sua utuntur ut rebaptisent, placuit, ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum Symbolum; et si perviderint eum in Patre et Filio et Spiritu Sancto esse baptizatum, manus et tantum imponatur, ut accipiat Spiritum sanctum*. Porro, si tale unquam concilium existisset, certo certius Augustinus in Responso suo, in lib. vi et vii, contra Donatistas, post singulas, quas affert, sententias Patrum, qui in concilio Africano tertio de Baptismo interfuissent, de retractata ipsorum opinione ad omnem versum nonnihil ingerere perstitisset. *ROUÏ.*

Ad nos. Mirum est has voces, quæ propagatæ sunt ex editione Erasmi, desunt enim in aliis editionibus, non reperiri nisi in tribus antiquis exemplaribus, quamvis hanc epistolam contulerim cum viginti sex. Desunt ergo in Turonensi, in anto Remigiano, et in Beccensi. BALUZIUS. — Voluit dicere Baluzius: *Exstant ergo, non desunt ergo*. In pluribus autem scriptis hæc Fellus invenit. *ROUÏ.*

Quæ una et vera est. Ita restitimus hanc locum ex fide quatuor veterum librorum. BALUZIUS. — Vulgo, quæ una est. *ROUÏ.*

Antecessoribus nostris. Agrippino videlicet et aliis, quos septuaginta fuisse scribit sanctus Augustinus, uti monuimus ad epistolam nonam pag. 596. Vide etiam notus ad Epistolam LXXIII. BALUZIUS. — Nihil habet ibi Baluzius de Agrippini tempore, quod quidem plerisque videtur ignotius esse, quam ut certi aliquid de eo a se statuatur. Nam qui Cyprianus sunt in Epistola sua LXXIII, sive ad Jubianum, multi anni et longa ætas, eos, paucos ante Cyprianum annos appellat Augustinus lib. IV *Contra Donatist.* cap. 6. Attamen jam diu apud Afros invaluisse opinionem de va-

nitate Baptismi hæreticorum, ostendit Tertullianus, adhuc catholicus, in libro suo *De Baptismo*, ubi iisdem fultus rationibus quas nobis inculcat Cyprianus, improbat eum, atque pro irrito habet. *Vid. cap. 15.* Immo vero in *Geographia Africa Sacra S. Optato a cl. Dupinio præfixa post verba Tertulliani ad p. xxx allata, Circa hæreticos sane quid custodiendum, digne quis retractet? ad nos enim editum est*; per eadem verba designari ait se haud dubitare vir doctissimus decretum Agrippini contra hæreticorum Baptisma; indeque et ex Cypriani verbis colligit, videri Agrippinum, non tertio, ut vulgo putant, sed sub finem secundi Ecclesiæ sæculi Carthagine sedisse. Neque ætatem Agrippini diverse constituerat Fellus ad locum illum Epistolæ ad Jubianum, p. 199. Cæterum in Epistola ad Quintum, quæ est de hæreticis baptizandis, Cypriani hæc sunt ad Agrippini aliorumque decretum pertinentia: *Quod quidem et Agrippinus bonæ memoriæ vir cum cæteris coepiscopis suis, qui illo in tempore in provincia Africa et Numidia Ecclesiam Domini gubernabant, statuit et librato consilii communis examine firmavit.* P. 127, ed. Benedicini. *ROUÏ.*

Pari consensione conjungimus. Fortasse vel legendum est conjuncti pro conjungimus, claudicat enim oratio, vel posita finali distinctione post voces illas, et a nobis observatam, conjungimur est reponendum. *ROUÏ.*

Extra Ecclesiam. Vetus interpretatio in recentiore codice Victorino, id est extra formam Ecclesiæ. Tamen baptizatur qui a Judæo vel a gentili vel ab hæretico baptizatur, si secundum formam Ecclesiæ baptizet. Sumptum est istud ex capite A quodam Judæo apud Gratianum, dist. 4, de consecratione, ubi Nicolaus Papa I, respondens ad consulta Bulgarorum ait Baptismum esse bonum, quamvis sit collatus ab eo quem non constabat esse Christianum, si collatus sit in nomine sanctæ Trinitatis vel tantum in Christi nomine. Contra Gregorius III, scribens ad Bonifacium archiepiscopum præcipit ut illi denuo baptizentur quos a paganis baptizatos esse constiterit. Refertur illa constitutio lib. VII Capitularium cap. 101, et apud Gratianum cap. Quos a paganis eadem distinctione. Vide etiam bullam Eugenii IV, apud Odoricum Raynaldum an. 1459, § 15. Vide Gerochum Reicherspergensium in tractatu adversus Simoniacos cap. 22, et Algerum scholasticum Lendiensem cap. 52, de *Misericordia et Justitia.* BAL.

Baptisma unum. Non tantum eo nomine quod repeti non debet; sed quia ab Ecclesia proficitur quæ nisi una superesse non potest. FELLUS. — Certum est magnam ea tempestate fuisse controversiam inter episcopos ecclesiæ Romanæ et Carthaginensis an hæretici venientes ad Ecclesiam debeant rebaptizari. Initia hujus controversiæ vulgo referuntur ad pontificatum Papæ Stephani. At Rufinus, lib. VII, cap. 3, scribit eam coepisse sub pontificatu Cornelii. Quod Baronius contendit esse falsum. Sed Baronii sententiam quidam viri docti putarunt non esse veram. Profecto auctoritas Rufini veteris et docti scriptoris non debet rejici absque bonis testimoniis. Potest autem illa confirmari auctoritate epistolæ Cornelii ad Cyprianum, quam descripsi ex duobus antiquis codicibus manuscriptis, quorum unus est in bibliotheca

fontem aquæ vivæ^a, et effoderunt sibi lacus detritos qui non possunt aquam portare. Et iterum divina Scriptura moneat et dicat (Prov. ix, 18, sec. LXX): *Ab aqua aliena abstinete, et fonte aquæ alienæ^b ne biberis.* Oportet ergo mundari et sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit Baptismo suo peccata hominis qui baptizatur abluere, quia per Ezechielem prophetam Dominus dicit (Ezech. xxxvi, 25, 26): *Et aspergam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, et ab omnibus simulacris vestris enundabo vos, et dabo vobis^c cor novum et spiritum novum dabo in vobis.* Quomodo autem mundare et sanctificare aquam potest qui ipse immundus est et apud quem Spiritus sanctus non est cum Dominus dicat in Numeris (Num. xix, 22): *Et omnia quæcumque tetigerit immundus immunda erant.*

A Aut quomodo baptizans dare alteri remissam peccatorum potest qui ipse sua peccata deponere extra Ecclesiam non potest?

II. Sed et ipsa interrogatio quæ fit in Baptismo testis est veritatis. Nam cum dicimus: *Credis in vitam æternam et remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam?* intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari, apud hæreticos autem, ubi Ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaque qui hæreticos baptizare posse asserunt, aut interrogationem mutant, aut vindicent veritatem, nisi si eis et Ecclesiam tribuunt quos Baptisma habere contendunt. Ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est, Unctione, esse unctus Dei et habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia est unde baptizati unguuntur oleo in altari

LECTIONES VARIANTES.

^a Aquæ vivæ gratis Bod. 1. Foss. Vict. Corb.
^b Fonte alieno Lam. Ebor. NC. 1.

^c Dabo in vobis Bod. 1. Thu. Foss. Vict. Mick.

VARIORUM NOTÆ.

monasterii sancti Remigii Remensis, alius in bibliotheca illustrissimi et doctissimi viri Joannis Bohierii, præsidis iuslulati in parlamento Burgundiæ. Edita est autem supra pag. 167. Ubi vero Raphael Volaterranus invenit Cornelium cecidisse Cypriano nondum invenire potui. Cæterum istic annotari potest Armenos, ut tradit Guido de Perpiniano, dixisse quod verum Baptisma solum erat in ecclesia majoris Armeniæ, et non in aliis, propter quod alios ad se venientes rehaptizabant. BALUZIIUS. — Haud germanam esse, sed omnino rejici debere, epistolam istam Cornelii ad Cyprianum a Baluzio primum editam, alibi ostendi ad finem Cornelii Fragment. p. 65. ROUTE.

Lacus detritos. Λάκκους συντετριμίνους. Vulg. cisternas dissipatas, hoc est, rimarum plenas, hæc illacque perfluentes. Pacianus, epist. iii: *Non consecrata sede contentus, detritum lacum adulterini fontis adamavit.* Hieronymus adversus Luciferianos: *Conatus est et beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena, et idcirco hæreticorum Baptismareprobans, ad Stephanum tunc Romanæ urbis episcopum, qui a beato Petro vigesimus sextus fuit, super hac re Africanam synodum direxit: sed conatus ejus frustra fuit.* RIGALT.

Aquam portare. Septuaginta dixerant: ὕδαρ συνίχειν. Apud Balsam. et Zonaram legitur, συνίχειν. Apud Tertull.: *Foderunt sibi lacus contritos, qui non poterant aquam continere.* RIGALT.

Ab aqua aliena. Hæc frustra alibi quam in Græcis exemplaribus quaeruntur. FELLUS. — Additamentum est τῶν ὄ. ad finem capitis noni Proverb. et quamquam ad edit. Oxon. oram locus alius aliquanto similis in cap. vi, 24 (verius esset v. 15) Proverb. signatus est, diversum postea sensisse de loco videtur doctissimus editor, qui nullum Scripturæ locum apposuit ad hæc eadem verba in Suffragio v. concilii vii, quod mox sequitur. Posuit interea ad verba in Proverbis antecedentia, Ὅτι γὰρ διαβόση ὕδαρ ἀλλότριον, Clemens Alex. in Strom. lib. i, c. 19, ... τὸ βάπτισμα τὸ αἰρετικῶν οὐκ ὀικεῖν καὶ γυμναῖον λογίζομεθα. Hic bene nota Clementis sine sæculi secundi et in Ægypto scribentis opinionem de hæretico Baptismo. ROUTE.

Mundari et sanctificari aquam. Formulæ illæ liturgiæ quibus elementa Sacramentorum ad usus divinarum mysteriorum separantur; hinc et aliunde apparent non tam nuper esse, quam Novatores sibi et aliis persuadere satagunt. FELL.

II. — Sed et ipsa interrogatio. Dum mergimur, in-

quit Tertullianus, *amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit, sub antistitis manu contestamur.* RIGALT.

Remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam. Apostolorum Symbolum quamquam in omnibus Ecclesiis obtinuit, in singulis fere, quemadmodum a Rufino olim observatum, aliquatenus variabat: Africanam ecclesiam hoc modo articulos hosce concepissem, ex Cypriani verbis satis videtur constare. Ipsa, inquit, *interrogatio quæ fit in Baptismo testis est veritatis. Nam cum dicimus: Credis in vitam æternam, et remissionem?* etc. Patet hanc fuisse interrogationem quæ fit in Baptismo; et verba ipsa quibus sacerdos interrogando prævit, et quæ catechumenus respondens repetebat. Epistola ad Magnum eadem occurrunt verba, ordine aliquantum mutato. *Credis remissionem peccatorum, et vitam æternam per sanctam Ecclesiam?* Certe articulus de communionem Sanctorum, in occidentali Ecclesia serius obtinuit. Neque enim in Aquileiana reperiebatur tempore Rufini, nec agnoscit D. Augustinus in lib. de Fide et Symbolo; nec in fidei formula compareret quam tradidit Maximus Turinensis, aut quam exposuit Chrysologus; non etiam occurrit in vetere codice ms. regis Æthelstani in biblioth. Cottoniana, ubi ad Psalterii calcem Symbolum græce habetur. Nec in codice Bodleiano Actorum Apostolicorum, ubi litteris Saxonice habetur Symbolum græce descriptum, quod constat mille abhinc annis fuisse exaratum. Immo non a Græcis agnoscebatur Eusebii tempore, nec Epiphani, Cyrilli Hierosolymitani, aut concilii Ephesini. Immo quidem articulus de vita æterna desideratur in exemplaribus nostris supra memoratis; sic enim extrema Symboli se habent: ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἀφ᾽ ἧς ἀμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν. ἀμὴν. FELLUS.

Baptizare posse. Adjecimus hæc duo vocabula ex fide quatuor veterum exemplarum; quorum unum est Corbeiense, in quo epistola ista bis habetur. BALUZIIUS. — Non agnoscit vocabula Interpretatio epistola: Græca, in qua οἱ αἰρετικῶν συνήγοροι positum est. ROUTE.

Gratiam Christi. Suavitatem, quæ unctione significatur. Christianus, inquit Septimius, *quantum interpretatio est, ab unctione deducitur. Sed et cum peperam Christianus pronunciat, de suavitate vel benigne impositum est.* RIGALT.

Eucharistia est unde baptizati unguuntur oleo in altari sanctificato. — Oleum in altari sanctificatum Oxoniensis

sanctificato ^a. Sanctificare autem non potuit olei creaturam qui nec altare habuit nec Ecclesiam. Unde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constet oleum sanctificari et Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem et meminisse

A debemus scriptum esse (*Psal. cxl, 6*): *Oleum peccatoris non ungat caput meum*, quod ante in psalmis præmonuit ^b Spiritus sanctus, ne quis exorbitans et a via veritatis exerrans apud hæreticos ^c et Christi adver-

LECTIONES VARIANTES.

^a Oleum.... sanctificatam *Bod. 1. Lam. Ebor. N.C. 1, 2, Lin. Thu. Foss. Vict. Mich. Corb. Vet. Imp. Rem. Manut. Morel. Oxon. Routh. Et unde Eras. Pam. Rig. Lips.*

Sanctificatur *Eras. Pam. Rig.*

^b Admonuit *Lam. Ebor. N.C. 1.*

^c Hæreticos Christi *Lam.*

VARIORUM NOTÆ.

editor legit et ait: Veram esse arbitramur scripturam quam edidit Manutius: Porro autem Eucharistia est unde baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatum. Sic persuadent exemplaria. Nam in Corbeiensi legitur: Porro autem Eucharistia est unde baptizati unguuntur oleo in altari sanctificato: In Veronensi et Thuano, sicut in Mantiana editione. Perperam Græci apud Zon. et Bals. ἀγιασθεὶς ἑλαῖον εἰς εὐχαριστίαν. At præclare Cyprianus dixerat Eucharistiam esse oleum in altari sanctificatum. Oleum scilicet per ἔντευξιν, hoc est interpellationem sive invocationem divini numinis, per laudes et gratias Deo fusas et nuncupatas benedictum. Sic Matthæus et Marcus et Joannes Eucharistiam dixerunt eulogiam, nec tantum in cœnæ Dominicæ institutione, verum etiam in panum multiplicatione. Quod Evangelistarum verbis accurate collatis facileprehenditur. RIGALTIIUS. — Porro observare operæ pretium fuerit, quod Erasmus et Pamelius considerantes in hujus loci conclusione Cyprianum distincte loqui de Oleo et Eucharistia, ut et Augustinum argumenta ejus solventem de Bapt. cont. Donat. lib. v. cap. 20, nihilque debere esse in conclusione quod non erat in præmissis, post unguuntur reposerunt et pro est; et sanctificatur pro sanctificatum. Non absurde id quidem, si id jus haberent editores ut quod ipsis non placebat, emendare licuisset; aut si in argumenti conclusione, Oleum et Eucharistia disparate sint intelligenda. Verum Albaspinæus, de Eucharist. lib. 1, c. 14, eos insinulat audaciæ, ac contendit veterem lectionem retinendam esse, in qua magnum mysterium sibi visus est deprehendisse, siquidem Oleum quo baptizati ungebantur, coram Eucharistia consecrari solitum. Sed nihil opus istis mysteriis, vera ratio propter quam Cyprianus Eucharistiam apud hæreticos fieri, et unctionem spiritalem conferri negat, ea est; quod censuerit in Eucharistia sicut et in Oleo, et in Baptismo, non ungi spiritualiter sanguine Christi, Eucharistiamque perficere et complere quod Baptismus et Oleum hoc respectu inchoassent. Hoc autem sic intellecto, quis eum in unctionis spiritalis quæstione, Eucharistiæ mysterium adducere mirabitur? Certe participationem sanguinis Christi in Eucharistia Veteres unctionem dicebant. Clem. Alex. in Pædagog. lib. II, c. 2: Δεττὸν τὸ αἶμα τοῦ Κυρίου. τὸ μὲν γὰρ ἴσταν αὐτοῦ σαρκικόν, ὃ τῆς φθορᾶς λελυτρώμεθα· τὸ δὲ πνευματικόν. τοῦτῃσιν ὃ πεχρίσμεθα. Nazianzen. Orat. 41, μυστήριον ἔχρισί με. Chrysost. in Epist. ad Heb. Rom. xvii, μύρω χρισίς, καὶ πάντων δωσῶν πηροῖς: Revera, quemadmodum Dominus testatur (*Matt. xxiii, 19*), altare sanctificat munus quod superimponitur, i a qui non habent altare aut Eucharistiam, nec Unctionem spiritalem habere possunt. Et quidem argumenti hujus vim admi-isse videntur adversariorum partium patrum, siquidem apud hæreticos baptizatos, per manuum impositionem recipiendos stantebant. Ad unctionem spiritalem hæc omnino revocat D. Augustinus, lib. xv de Trinit., c. 26: Manifestius de illo, scil. Christo, scriptum est in Actibus Apostolorum, x, 38: Quoniam unxit eum Deus Spiritu sancto. Non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur, unguento quo baptizatos ungit Ecclesia. FELL. — In emendando hoc loco secuti sumus in primis scripturam libri Corbeiensis. Sex libri manuscripti et

veteres editiones habent oleum in altari sanctificatum. Manutius posuit: Porro autem Eucharistia est unde baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatum. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos ait Baptismus non esse tradendum sine Eucharistia. Quod diu duravit in Ecclesia Dei, ut ostensum a nobis est in notis ad Reginonem, pag. 551, 657, et in notis ad Capitularia, pag. 1256. In concilio Pragensi Hussitarum apud Cochlaeum, lib. v Historiæ Hussitarum, decretum est ut Eucharistiæ communicatio detur infantibus. Hæc tamen Odoricus Raynaldus, an. 1421, § 12, scribit illud ab illis statutum esse circa infantes Baptismo perluendos. Quod verum non est. Hæc enim additio Raynaldi non exstat in decreto synodi. Æneas Sylvius in Dialogo contra Bohemos et Taboritas, qui editus est inter illius epistolas, ait: Vetus hæc Armenorum insania fuit, qui natos ut in lucem veniebant, mox baptizatos, mox altaris sacramento reficiebant, quod et vos aiunt facere, qui dementes atque infantes ad Eucharistiæ libamenta vocatis. In responsionibus Armenorum ad objecta Latinorum missis ad Papatum Benedictum XII, an. 1342, legitur quod illi postquam puerum baptizarunt, baptizatum communicant sic: cum corpore Christi sicco tangunt labia pueri, et reponunt, et si sacerdos celebret, et in tempore illo baptizetur puer, bene modicum sacerdos digitum suum tingit in sanguine, et inde tangit labia pueri. BALUZ. Quamvis ita suaserint tum decem codices scripti, tum veteres impressi, qui in edit. Oxon. testes citantur lectionis, oleum in altari sanctificatum, fateor me male revocasse hanc scripturam. Præferenda cæteris videtur Erasmi lectio, Eucharistia, et unde baptizati unguuntur oleum, in altari sanctificatur, quæ perspicua est et apprime convenit cum argumentis atque proposito scriptoris probare volentis, chrisma apud hæreticos non posse exstare, neque signum ipsum, nec rem signatam. Etenim affirmat Harduinus ad Concilia, in quorum edd. hæc exstat lectio, eandem in ms. Societatis suæ aliisque optimæ notæ præstari. Quod fortasse cl. Maranum quoque fugerat, qui, cum Baluzius ex Corbeiensi verba, oleo in altari sanctificato, subdidisset, hæc scripsit in Præf. ad Cypriani ed. Benedict. p. xix. Optime hunc locum emendavit Baluzius, pro eo quod legebatur in antiquis editionibus, oleum in altari sanctificatum, vel apud Erasmus et Pamelium liberiori conjectura, Eucharistia et unde baptizati unguuntur oleum in altari sanctificatur. Porro id non dicit Cyprianus quod ab eo per metaphoram dictum existimant Rigaltius et Fellus, Eucharistiam esse oleum, quo unguuntur, sed potius Eucharistiam esse id unde oleum, quo baptizati unguuntur, sanctificationem deducit, quia videlicet oleum in altari sanctificabatur inter ipsas sacrificii preces. ROUTH. Erasmi lectionem restituit editor Lips. EDD.

Olei creaturam. Irenæus, creaturam panis eucharistici et calicis, lib. IV, cap. 32. Iterum lib. V, cap. 2. MARSHALL.

Non ungat. Quatuor libri veteres, non impinguet. Pamelius ait sanctum Augustinum, qui sæpe citat hunc locum, aliquando scribere ungat, quandoque impinguet. Duæ itaque etiam avo Augustini erant hujus loci lectiones. BALUZIIUS. Vulgata, non impinguet.

ROUTH.

sarios ungeretur, Sed et pro baptizato ^a quam precem facere potest sacerdos sacrilegus et peccator, cum scriptum sit (*Joan. ix, 31*): *Deus peccatorem non audit; sed qui eum coluerit* ^b, *et voluntatem ejus fecerit, illum audit*. Quis autem potest dare quod ipse non habeat, aut quomodo potest spiritalia agere ^c qui ipse amiserit Spiritum sanctum ^d Et idcirco baptizandus est et innovandus qui ad Ecclesiam rudis venit, ut intus per Sanctos sanctificetur, quia scriptum est: (*Levit. xix, 2, et xx, 26*): *Sancti estote, quia et ego sanctus sum, dicit Dominus*: ut qui in errorem ^e seductus est et foris tinctus in Baptismo vero et ecclesiastico etiam hoc ipsum deponat quod homo ad Deum veniens, dum sacerdotem quaerit, in sacrilegum fraude erroris incurrit.

III. Cæterum probare est hæreticorum et schismaticorum baptismum consentire in id quod illi baptizaverint. Neque enim potest pars illic inanis esse et pars prævalere. Si Baptizare potuit, potuit et Spiritum sanctum dare. Si autem Spiritum sanctum dare non potest, quia foris constitutus cum sancto Spiritu non est, nec baptizare venientem potest, quando et Baptisma unum sit, et Spiritus sanctus unus, et una Ecclesia a Christo Domino ^e super Petrum ^f originem unitatis et ratione ^g fundata. Ita fit ut cum omnia apud illos inania et falsa sint, nihil eorum quæ illi gesserint probari a nobis debeat. Quid enim potest ratum et firmum esse apud Deum quod illi faciunt quos Dominus hostes et adversarios suos dicit in Evangelio suo ponens (*Luc. xi, 23*): *Qui non est mecum adversum me est; et qui non mecum colligit, spargit*. Et beatus quoque apostolus Joannes mandata Domini et præcepta custodiens in epistola sua posuerit ^h, dicens (*I Joan. ii, 18, 19*): *Audistis quia antichristus venit. Nunc autem antichristi multi facti sunt. Unde cognoscimus quia novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Unde nos quoque colligere ⁱ et considerare debemus*

A an qui adversarii sunt Domini, et appellati sunt antichristi, possint dare gratiam Christi. Quare qui cum Domino sumus, et unitatem Domini tenemus et secundum ejus dignationem sacerdotium ejus in Ecclesia administramus, quæcumque adversarii ejus et antichristi faciunt repudiare et rejicere et pro profanis habere debemus, et eis qui de errore et pravitate venientes agnoscunt unius Ecclesiæ veram fidem, dare illis per omnia divinæ gratiæ sacramenta et unitatis et fidei ^l veritatem. Optamus vos, fratres charissimi, semper bene valere.

ANNO CHRISTI CCLVI, PONTIFICATUS S. STEPHANI III.

CARTHAGINENSE CONCILIUM SUB CYPRIANO SEXTUM.

EX AFRICA PROVINCIA ET NUMIDIA, QUOD DE BAPTISMO SECUNDUM EST.

(Erasm. ii, 1; Pamel. Rigalt. Baluz. lxxii; Oxon. Lips. lxxii; Paris. lxxi; Constant. p. 218; Routh. Rel. scr. iii, pp. 88 et 144.)

PROCEMIUM.

Significat se in concilio decrevisse, ut qui apud hæreticos aut schismaticos tincti sunt, redeuntes ad Ecclesiam baptizarentur; et qui in Ecclesia presbyteri vel diaconi ordinati, in schisma delapsi sint, aut qui ab hæreticis promoti sint, revertentes ut laici communicarent: salvo tamen concordie vinculo cum episcopis qui aliter sentirent.

Ut ea quæ præcedente concilio constituta sunt pleniore sententia confirmarentur, Cyprianus in eadem causa Baptismi ab hæreticis collati, hoc eodem anno 258 = pleniore conventum episcoporum convocavit, et ex Africa et Numidia 70 episcopos et unum ad hanc synodum coegit, eo fine, ut quod singuli sentiunt de traditionibus majorum sancte et inviolabiliter servandis, deponant. Postquam omnes prædicti convenissent, ideam, quod supra præcedentibus conciliis Africanis in hac et Basilidis causa habitis defi-

LECTIONES VARIANTES.

- ^a Pro baptizato *Lam. Ebor. NC. 1.*
^b Deum coluerit *Bod. 1.*
^c Spiritalia gerere *Lam. Ebor. Lin. NC. 1.*
^d In errore *Lam. NC. 1, 2. Lin.*
^e Christo Domino nostro *Bod. 1. Lin. Ebor. NC. 1, 2, Thu. Foss. Vict. Corb.*
^f Super petram *Vict.*
^g Ex ratione *Bod. 1.*

- ^h Ponit *Lam. Ebor. Lin. NC. 1.*
ⁱ Colligere debemus *Ver.*
^j Et potius habere *Lam. NC. 1. Ebor. Veron.*
^k Et si qui *Ver.* Et si quidem errorem et pravitatem rejicientes *Corb.*
^l Et unitatis et fidei *Ver. Benev. ἐνότητος τε καὶ πίστεως; καὶ ἀληθείας, Græc.*
^m Alias 256.

VARIORUM NOTÆ.

III. — Super Petrum. Versio Græca tantum habet: ἐπάνω Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου ἀρχῆθεν ἐνότητος τεθεμελιωμένης. Ipse Cyprianus l. de Unitate Eccles.: Super unum edificat Ecclesiam. Et paulo post: Ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit, Pacianus epist. iii: Ad Petrum locutus est Dominus: ad unum ideo, ut unitatem fundaret ex uno. Mox id ipsum in commune præcipiens, RIGALTIIUS. — Ita omnino XXI libri veteres et duo laudati a Pamelio. Veteres editiones habent petram. Ita etiam editio Morelliana et tres libri veteres. Vide quæ in simili causa notata sunt supra ad epistolam XL, p. 428. BALUZIIUS.

Posuerit. Fortasse legend. posuit. In quatuor codicibus scriptis, qui in ed. Oxon. memorantur, exstat po-

nit. ROUTH.

Colligere et considerare. Græca versio, συνίεναι καὶ νοῦν. FELLUS.

Quæcumque adversarii ejus et antichristi faciunt repudiare. Non id vult ut nihil facerent orthodoxi quod hæretici faciunt. In epistola enim ad Juliaianum cum objiceretur Novatianenses ad se venientes baptizare solitos, respondet, ad nos non pertinere quid hostes Ecclesiæ faciant. Hoc ipsi propositum est ut conficiat; nihil ratum esse, aut ex jure valere quod illi fecissent, qui extra Ecclesiam positi. Mox, per omnia divinæ gratiæ sacramenta. Non tantum per confirmationis ritum, aut Eucharistiæ administrationem, sed etiam Baptismi, qui ad Ecclesiam ipsam aditum facit. FELLUS.